

BAR MICVA I BAT MICVA

Bar micva/Bat micva (hebr.) – *sin/kći zapovesti*, obred kojim se obeležava da je osoba (dečak ili devojčica) zrela, da je od tada pod obavezom, da je odgovorna i da se podrazumeva da je verski i fizički zrela. Dečaci tu obavezu preuzimaju kada napune 13 godina i jedan dan, a devojčice kada napune 12 godina i jedan dan. Smatra se da oni tada mogu da kontrolišu svoje želje. Kako se navodi u *Enciclopedia Judaica* neki učenjaci, kao Raši²⁴ na primer, smatrali su da je *Bar micva* status obaveze, biblijskog zakona. U midraškoj literaturi se često pominje trinaesta godina kao prekretnica u životu mlade osobe. Do trinaeste godine sin prima zasluge svoga oca ali je i odgovoran za njegove grehe. Posle tog perioda, svako odgovara sam za ono što čini. To je i vreme kada se prelazi iz osnovne škole u više razrede. Pretpostavlja se da je to uzrast kada su deca već sposobna da obave post.

U *Talmudu* se više puta pominje ovaj običaj dok se u Bibliji retko pominje trinaesta godina kao prekretnica. Zapravo, citat iz Izreka otaca (Pirke avot) je jedino mesto gde se to navodi: *On bi rekao: Dječak od pet godina valja da uči Toru, sa deset godina Mišnu, sa trinaest godina treba da vrši zakon, sa petnaest da uči Talmud, s osamnaest da se ženi, sa dvadeset da se brine za prehranu, sa trideset je postigao visinu snage, sa četrdeset razboritost, sa pedeset može da savjetuje, sa šezdeset je star, sa sedamdeset mator, sa osamdeset je postigao vrhunac godina, sa devedeset je pognut, sa sto kao da je već umro i da ga više nema na ovome svijetu* (Frajberger, Molitvenik, Izreke Otaca, 5:24).

Obred *Bar micva* se veoma svečano obeležava u sinagogi i u kući dečaka. U sinagogi je jedan od glavnih simbola ove svečanosti: pozivanje dečaka da čita *Toru*. Ovaj čin je simbol postizanja zrelosti. On se poziva u prvoj prilici kada se čita *Tora* posle njegovog trinaestog rođendana, po jevrejskom kalendaru. To je prva javna demonstracija njegove nove uloge kao punopravnog člana zajednice, i u modernim vremenima, to je prilika na koju se zapravo odnosi termin *Bar micva*. Kada se dečakov otac poziva da čita *Toru*, on iz-

govara blagoslov „Neka je blagosloven On koji me je sada oslobodio ove odgovornosti“. Među religioznijim Jevrejima istočne Evrope, dečak bi obično bio pozvan na *Toru* u ponedjeljak ili četvrtak posle njegovog rođendana. U zapadnoj Evropi ovaj obred se obavlja na mnogo svečaniji način, i običaj je da *Bar micva* dečak bude pozvan na Toru da čita *maftir* (završni odeljak) i *haftara* (odeljak iz proroka) u prvu subotu (*Šabat*) posle njegovog rođendana. Za taj zadatak on se prethodno priprema. Prema jednom starom običaju iz Litvanije, dečak čita *maftir* na *Šabat* koji prethodi njegovom trinaestom rođendanu, a neposredno posle toga prima uobičajenu *alija* (poziv na čitanje *Tore*). U XVII i XVIII veku u Vormsu je bio običaj da dečaci koji imaju lep glas i ako su sposobni za to, vode deo, ili čitavu službu na taj dan. U nekim opštinama običaj je da dečak pročita ceo odeljak za tu nedelju. Na *Šabat* kada se slavi *Bar micva*, jutarnja služba u sinagogi je svečanija. Članovi dečakove porodice se takođe pozivaju da čitaju *Toru*, a rabin obično održi posebnu besedu u kojoj se naglašava dečakova nova odgovornost i privilegija.

U mnogim modernim sinagogama, dečak dobija poklon od svoje zajednice.

Posle službe ili siedećeg dana, dečakova porodica priređuje svečani obed za članove verske zajednice. Neki autoriteti tvrde da zakuska (posluž enje) koju roditelji priređuju povodom *Bar micva* svoga sina, mora da bude isto tako svečana kao što je to bila povodom njihovog venčanja.

O izgledu i doživljaju *Bar micva*, navodim jedan opis dobijen u anketi muzeja:

„*Bar micva* sam zapamtio do detalja, pa ću potanko sve izneti iako mi-slim, da sve što ću napisati nije od značaja.

Moj otac je bio pobožan i hteo je da *bar micva* njegovog sina bude u svemu izuzetna i po njegovoj zamisli. Pošto sam rođen u mesecu avgustu želja mog oca bila je da čitam *piraša* „*Šofetim*“ za koju je rekao da spada među najlepše.

Trinaest godina navršio sam 1937. godine Otac je angažovao našeg rabina Jakova Papu da me pripremi za taj čin. Pripreme su trajale 12 meseca. Otac je zahtevao da čitam cela *piraša*, pa je zato i učenje bilo tako dugo. Prvo sam učio iz knjige, a deset dana pre *Bar micva*, kada sam već dobro naučio čitanje, naglašavanje i pevanje – iz *Sefer Tora*.

Za moju *Bar micva* hram je bio svečano uređen kao za najveće praznike. Bilo je prisutno i nejevreja prijatelja moga oca.

U našoj opštini *micvot* u hramu su se licitirale i pripale bi onome ko bi najviše ponudio. Te subote moj otac je otkupio sve *micvot* i on ih je ustupao uglednim članovima opštine.

הי

Kada je nastupio momenat čitanja *Tore* rabin me je pozvao da dođem za *tiva*. Rabin je stajao s leve strane, a pozvani za čitanje *Tore* sa desne strane. Prvo je pozvan naš uvaženi Koen, a potom Levi. Kao treći nastupio sam ja, a potom braća mog oca i na kraju poslednji – bio je moj otac koji je čitao *Aftara*. Svi su bogato darivali hram. opštinu i rabina uz uvažavanje mog oca i *gabaja*. Moj otac je posle *Aftara* molio *Kadiš*. – Rabin je bio vrlo zadovoljan kako sam čitao *Toru* a i moj otac, a kada su oni bili zadovoljni bio sam i ja. Kada je *Tefila* završena primili smo čestitke rabin, moj otac i ja. Otac je pozvao sve prisutne da dodu na subotnji doručak u našu kuću i mnogi su se tom pozivu odazvali. – U hramu se nije ništa služilo. U našoj opštini se smatralo nedoličnim da se u hramu jede i pije.

Povodom moje *Bar micva* u našoj kući se je slavilo tri dana. Počelo se sa subotnjim doručkom na kome se služila rakija, kuhana jaja (*inhaminadus*), *burikitas* i *zilena* i na kraju kafa. Posle doručka mnogi su se zadržali u dužem razgovoru.

Posle podne u subotu i u nedelju dolazili su prijatelji mojih roditelja na čestitanje, a u ponedeljak prijateljice moje majke. Bilo je pojedinačnih poseta i čestitanja cele nedelje.

Ja sam dobio mnoge poklone. Od oca: divan *talet* sa širitom od srebra i *tifdin* n somotskoj torbici; od brace mog oca: zlatan prsten sa monogramom i datumom (koji sam u partizanima izgubio) i ručni sat; od rabina: molitvenik i puno drugih poklona (Josip Pesah, Derventa).²⁵

Glavna ritualna inovacija i obaveza za dečaka koji je dostigao *Bar micva* je da se od njega od sada zahteva da stavlja *tefilin* – obredne kaiševe za jutarnju molitvu. Dečak se obično poučava o tome kako ih treba staviti neposredno pred *Bar micva* svečanost i to se izvodi u obliku rituala. Sefardi i neki hasidi, interpretirajući doslovno kabalu insistiraju na tome da se *tejilin* ne sme stavljati ni dan pre *Bar micva*.

Kod *Sefarda* je običaj da se stavljanje *tejilin* obavlja kao deo svečane ceremonije. Obično neko od starijih ili učenijih ljudi ima čast da pomogne mladiću da stavi *tejilin*.

Ovaj ritual je zasnovan na stihovima iz Biblije: „*Neka ti bude kao znak na tvojoj ruci i kao opomena na tvome čelu: da Božiji zakon bude uvijek na tvojim ustima. Jer te rukom jakom Gospod izbavio iz Egipta. Ovaj propis vršite svake godine u određeno vrijeme*“ (Izlazak, 13:9). A takođe i na stihovima koji slede; „*Neka ti to bude kao znak na tvojoj ruci i kao znamenje posred čela da nas je rukom jakom Gospod izbavio iz Egipta*“ (Izlazak, 13:16).

Tefilin se sastoji iz dva dela: *tefilin* za ruku, koji se obavlja oko šake i mišice i *tefilin* za glavu. Svaki od ova dva obredna kaiša na sredini ima malu

kutiju u kojoj se nalaze minijaturni svici na kojima su ispisani odlomci iz *Tore*. Kada se *tefilin* vezuje na mišicu, kutija mora biti na vrhu mišića tako da kada se ruka spusti niz telo, kutija bude na istoj strani i u visini srca. Vezuje se desnom rukom na levu golu ruku, bez rukava. Obredni kaiš se obmotava oko ruke prema šaci i završava se obavijanjem oko srednjeg prsta. Drugi *tefilin* se stavlja na glavu tako da kutija dode na vrh glave u sredini „između očiju“, tako da zadnji deo kutije bude na delu glave gde počinje kosa. Vezuje se pozadi, u predelu vrata, a kaiševi se puštaju da vise pored brade. Običaj vezivanja obrednih kaiševa zasniva se i na drugim stihovima iz Biblije: „*Priveži ih na svoju ruku i neka ti budu kao zapis među očima*“ (Ponovljeni zakon, 6:8). Kao i na stihovima: „*Utisnite ove moje riječi u svoje srce i u svoju dušu; kao znak ih privežite na svoju ruku; neka vam budu kao zapis među očima*“ (Pnz 11:18).

Svečani i ritualni deo obreda je i izgovaranje blagoslova pre vezivanja *tefilin*. Ovi blagoslovi su na srpskohrvatski prevedeni samo u Molitveniku dr Šaloma Frajbergera:

„*Prije vezanja tefilin o ruku: Da si blagosloven, Ti vječni Bože naš, Kralju svijeta, što si nas posvetio Svojim zakonima i naložio nam, da vežemo tejlilin! Prije stavljanja tefilin na glavu: Blagosloveno bilo ime Njegova Veličanstva na vjeka vjekove! Prije omatanja remena na prst: Vjerim te sebi zauvijek, vjerim te pravdom i pravicom, ljubavlju i milosrđem, vjerim te vjerom pa da spoznaš Vječnoga.* „

Povodom velike *Bar micva* svečanosti za dečaka, bio je običaj da se tada prvi put ogrče *talit*, molitveni šal. Obaveza da se pri molitvi stavlja molitveni šal, vezuje se za stihove iz Biblije: „*Reče Gospod Mojsiju: „Govori Izraelcima i reci im: Neka od naraštaja do naraštaja prave rese na skutovima svojih haljina, a za resu svakog skuta neka privezuju ljubičastu vrpcu. Imat čele rese zato da vas pogled na njih sjeća svih Božijih zapovjedi. Vršite ih, a ne zanosite se svojim srcem i svojim očima što vas tako lako zavode na nevjeru. Tako ćete se sjećati svih mojih zapovjedi, vršit ćete ih, i bit ćete posvećeni svome Bogu. Ja sam Gospod, Bog vaš, koji sam vas izveo iz zemlje egipatske da vam budem bogom. Ja, Gospod, vaš Bog*“ (Brojevi, 15:37). A takođe i za stihove „*Blagosiljaj Gospoda, dušo moja, Gospode, Bože moj, silno si velik! Odjeven veličanstvom i ljepotom. svjetlošću ogrnut kao plaštem! Nebo si razapeo kao šator*“ (Psalm, 104:1-2).

Pre ogrtanja *talita* izgovara se blagoslov: „*Z)a si blagosloven, Ti vječni Bože naš, Kralju svijeta, što si nas posvetio svojim zakonima i naložio nam, da se zaogrnmemo resama!*“

Uz svečanost koja se odvijala u sinagogi, razvio se od srednjeg veka među Aškenazima i običaj da dečak održi svečanu „talmudsku raspravu“ –

deraša, tokom kućne svečanosti. Sadržaj rasprave je obično u vezi sa samim obredom. Rasprava često služi dečaku za to da zahvali roditeljima za njihovu pažnju i brigu i zato što su učestvovali u njegovoj svečanosti. Ovaj običaj se održava i danas. U tradicionalnim porodicama sinovi održavaju talmudske rasprave, a i druge govore opštijeg sadržaja. U konzervativnim, reformnim i nekim ortodoksnim sinagogama dečak umesto da održi *deraša* kod kuće, održi molitvu pred zavetnim ormanom u sinagogi.

U većini jevrejskih škola postoje posebni časovi na kojima se pripremaju *bar/bat micva* učenici. U nekim kongregacijama (U Velikoj Britaniji, na primer) dečaku nije bilo dozvoljeno da slavi *Bar micva* sve dok ne položi ispit iz hebrejskog i osnove jevrejske vere.

Reformne sinagoge su uvele svečanost konfirmacije. U Nemačkoj u XIX veku to je bila neka vrsta zamene za *Bar micva* svečanost. Ceremonija se obavljala sa navršenih 16-17 godina zato što se smatralo da pre toga mlade osobe ne mogu da shvate implikacije ovog rituala. U moderna vremena, posebno u Americi, konfirmacija je prihvaćena kao ceremonija dodatna onoj za *Bar micva* koja je slavljena na mnogo tradicionalnij način.

Posebna svečanost za devojčice, *Bat micva* se ne pominje pre XIX veka.

Formalno „promovisanje“ da je dečak *bar micva* je čin koji se pojavljuje tek od XVI veka. Ipak, izvori pominju da je takva obaveza za dečake od 13 godina bila ispunjavana i u ranija vremena. Glas dečaka koji je bio *bar micva*, smatrao se legalnim u glasanju, mogao je da bude član *Bet dina*, bio računat u *minjan* i mogao je da se bavi prometom vlasništva (mada ima i slučajeve da se svedočenje 13-godišnjeg dečaka ne uzima u obzir zbog njegovog neiskustva oko kupoprodajnih poslova.)

Na pitanje u anketi Jevrejskog istorijskog muzeja, o tome kako je na ovim prostorima izgledalo proslavljanje *Bar micva*, dobili smo odgovore, da je u Bačkom Petrovcu, na primer, bio običaj: „Kupovane su prve duge pantalone“

Nisim Navonović se seća običaja iz Prištine: „Vezivanje kaiševa oko ruke i glave u sinagogi i čitanje molitve pred ondašnjim rabinom. Posle sinagoge priređivan je zajednički ručak sa drugovima u kući i odlazak sa drugovima u turski amam“.

„U sinagogi je mladić pozivan da čita *Toru*, prvi put. Kod nas u Zagrebu se čitalo bez psalmodiranja, tako sam i ja čitao. Običaj je bio da tom prilikom otac daje dobrovolje priloge za dobrotvorne svrhe (*Hevra kadiša* i dr.) To se glasno objavljivalo i moj otac je također dao takve priloge. Prilikom mog *Bar micva* priređen je velik prijem za mnogobrojne goste u našoj kući, a došao je i nadržabin zagrebački dr Gavro Švarc“ (Andreja Preger u anketi Muzeja).

„Svečaniji ručak i poklon, ručni sat” (Emil Klajn u anketi Muzeja).

Evo i sećanja Dragana Wollnera: „Poslije navršene trinaeste godine, nakon što sam proslavio svoju *Bar micvu* i u hramu čitao *Maftir*, postao sam, prema našim zakonima i vjerskim propisima, punoljetan i odgovoran za svoje postupke te sam poslije toga bio redovito pozivan k *Tori* i sam bih je čitao” (*Obitelj*, str. 95).

Ima i sačuvanih sećanja na to kako se na ovim prostorima obeležavala *Bat micva*. Ovo je vezano uglavnom za aškenaske opštine. Prema podacima iz upitnika o praznicima, vidi se da je ova svečanost vezivana za praznik *Šavuot*.

„Kao vrlo mlada djevojka bila sam u prvoj generaciji koja je u Koprivnici imala *bat micvu*. Za svečanost nas je pripremao rabin dr. Hirschberger koji nam je bio i profesor na gimnaziji. Kod njega smo godinu dana učile ivrit, a dodatan povod za to je bila vrlo jaka i aktivna cionistička organizacija u Koprivnici, odakle su mnogi namjeravali otići u tadašnju Palestinu.

Za *Bat micvu* sve su djevojke dobile bijele haljinice i bijele cipele. Bilo je jako lijepo kad smo pozivane k *Tori* svaka od nas morala je nešto reći. Upravo tim povodom u Koprivnici je održana velika parada o kojoj se poslije dugo pričalo” (*Obitelj*, sećanje Lizzy Kollmann-Nick, str. 124).

„U Subotici 1941. godine moja sestra Ruža imala je *Bat micva*, osim nje još četrnaestoro, to je bila najzadnja. Došo je rat. Ja nisam nikad imala.

Svih petnaestoro bili su u beloj haljini, u beloj rukavici i svaka je držala u ruci jednu belu ružu. Troje su govorile. Prva napamet na jevrejskom jeziku, druga na srpskom a treća na mađarskom. Nosile su dva ogromna venca, puno ruža i cveća koje su položile pred tora. Dobile su na završetku blagoslova po jedan molitvenik za uspomenu.

Posle podne u četiri sata pozvane su kod rabi na užinu.

Moja sestra Ruža onaj molitvenik je ponela sa sobom na prisilan rad i uspela je doneti kući. Ja se nadam da i danas ga ima, trebam je zapitati, ona živi u Subotici, ja u Izraelu U Subotici se *Bat micva* obavljala za praznik *Šavuot*” (Edita Dori /Deri/ iz Subotice u anketi Muzeja).

„Nešto iz „Ankete” ne znam, ne sećam se. Znam samo da u junu mesecu bila je svetkovina u sinagogi. Naime, devojčice od 14 godina išle smo vrlo svečano obučene (u novim haljinama) sa korpicom punom cveća koje smo posipale kod ulaza u sinagogu. Išli smo u parovima (dva po dva) onda se razdvojili u po jedno po jedno i ušle smo tako gore kod *Tore* gde je bio Rabin koji je tada bio Geršon. Tu je održana molitva, sinagoga je bila prepuna jer je to bila jako velika svečanost. A posle podne bili smo pozvani kod rabina na zakusku, na koji ja nisam bila (na žalost) jer jedna moja drugarica strašno me

je uvredila, tako da sam ja pala u nesvest. I o ovom nemilom slučaju pisala je i dnevna štampa. Njene reči me još i danas bole i danas isto plačem kao i onda i kad god na to pomislim. – Rano detinjstvo mi je bilo veoma bolno. Kasnije je naišao period smirenja. Volela bih nekome svoj životni put ispričati jer me već potiskuje” (Jelisaveta Dinić iz Subotice u anketi Muzeja).

²⁴Solomon Ben Isaak Raši (1040-1105), najveći jevrejski komentator Biblije i Taimuda

²⁵U ovom navodu zadržani su lokalizmi koji su bili u upotrebi u Derventi

